

Är ett närmare skandinaviskt samarbete möjligt?

Stockholm, 30 november 2004

av Tomas Larsson

-e:/Skandianvien/Presentation skandinaviskt samarbete 30 nov 2004

Skandinavien

Inledning

Under 1800- talet fanns i Skandinavien en stark rörelse som kallades för skandinavism. Redan 1792 höll den danske professorn Sneedorf ett föredrag om vikten av ”de tre nordiska rikenas förening”. Under slutet av 1830- talet ägde en rad studentmöten rum i bland annat Köpenhamn, Uppsala och Lund. Rörelsens styrka växte och under 1860- talet bildades flera skandinaviska föreningar i Danmark, Norge och Sverige. Några år senare bildades en postförening mellan Danmark och Sverige, nordiska juristmöten hölls och under 1870- talet infördes gemensam skandinavisk valuta (kronan).

Under 1950- talet kulminerade det nordiska samarbetet med bland annat passunion, trygghetskonvention och gemensam arbetsmarknad. Under 1968 föll emellertid planerna på en gemensam nordisk marknad (Nordek) då Finland drog sig ur. Sedan dess har det nordiska samarbetet lidit flera nederlag. Faktum är dock att de gamla brödrafolken i Danmark, Island, Norge och Sverige lever och verkar i statsbildningar som uppvisar mycket långt gående likheter, i vissa fall nästan är identiska.

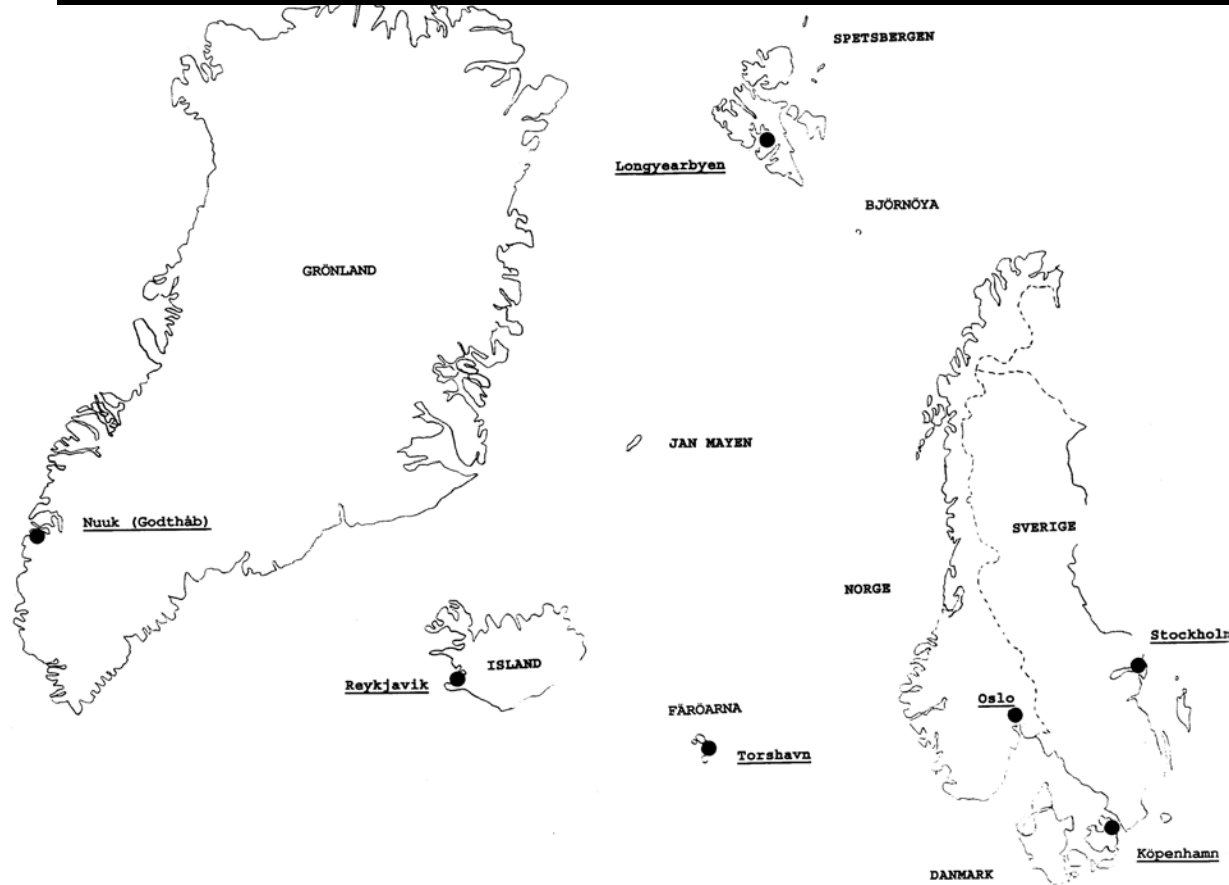
Under senare år har påfrestningarna på våra välfärdssystem ökat i och med globaliseringen. Samtidigt ökar kraven från Bryssel på fördjupad integration i EU men detta har stött på motstånd från folkens sida. Norrmännen röstade nej till EG/EU två gånger, danskarna röstade nej till Maastricht (1992) och relativt nyligen röstade såväl svenskarna som danskarna nej till euro. Grönland gick till och med ur EG redan 1985 efter endast 12 års medlemskap.

Det finns en stor skepticism bland folken mot Bryssels makt. Vi glömmer dock att denna situation inte är ny. Ända sedan 600- talet har centraleuropéerna försökt att få mer att säga till om i Skandinavien. Å andra sidan finns en mycket stor potential inom ett skandinaviskt samarbete. I denna presentation visas alternativet, som bygger på ett djupare mellanstatligt samarbete i Skandinavien.

Skandinavien

Vilka områden ingår i de skandinaviska staterna?

Kommentar: Regionen har cirka 19 miljoner invånare, den motsvarar nästan 60 % av Kanadas ekonomi och har ungefär samma yta som det gamla EU med sina 15 medlemsländer.

Skandinavien

Vad förenar Skandinavien?

- En till mycket stora delar gemensam historia
- Ett i grunden gemensamt språk (baserat på fornnordiskan från 600- talet)
- Grannskap
- En likartad levnadsstandard, bland de högsta i världen
- Likartade samhällsinstitutioner, ofta till och med samma benämningar
- Protestantism sedan nästan 500 år
- Danmarks, Norges och Sveriges nuvarande valutasystem baserar sig på en gemensam valuta (kronan) som infördes redan under 1870- talet
- Regionens geopolitiska läge är högintressant
- Ett korsvis ägande i näringslivet mellan länderna
- Till mycket stora delar gemensam kultur
- De fyra länderna ligger inom polcirkeln

Vi får heller inte glömma den skandinavisktalande befolkning som bor i Finland och på Åland samt i Slesvig!

Skandinavien

Vår gemensamma historia

- Redan under 650- talet bildades flera samhällen på södra Jylland av såväl daner som svear. Det kanske mest kända är Hedeby, strax söder om staden Slesvig. Samtidigt började centraleuropéerna visa allt större intresse för regionen varför de första delarna i ett gigantiskt befästningsverk, kallat Danevirke, anlades tvärs över Jylland mellan fjorden Slien och ån Trene. Några mil söder om Slesvig rinner floden Ejderen, en flod som under mer än 1000 år utgjorde den symboliska gränsen mellan Skandinavien och Centraleuropa.
- Under 800- talet började skandinaverna att söka sig till de västnordiska öarna. Den första etappen var nuvarande England, Orkney, Hebriderna samt Shetland. Under 850- talet navigerade smålänningen Svavarsson fel och landade på Island. Strax efteråt upptäcktes den väldiga kontinenten Grönland och bara några år senare inleddes de första expeditionerna till Nordamerika. På Island bildades en unik samhällsform med närdemokrati (via Alltinget).
- Under 1103 bröt sig det danska Lund loss från det centraleuropeiska ärkebiskopsstiftet Hamburg- Bremen och bildade ett eget. Snart bröt sig även Nidaros (Trondheim) loss (år 1152) och strax därefter även Uppsala (år 1164) och bildade egna ärkebiskopsstift. Färöarna, Island och Grönland stannade kvar under Nidaros.
- Växlande skandinaviska regimer genom seklerna för såväl Norge som Island och till stora delar även Sverige (Bohus, Jämtland, Halland, Skåne och Blekinge)
- Under 1520- talet började Danmark att övergå till den lutheranska läran. Sedan följde Norge, Sverige och Island.
- Under år 1856 startade informella svensk- danska diplomatiska förhandlingar om en dansk anslutning till den svensk-norska unionen, därav blev dock intet.
- Gemensam skandinavisk valuta (kronan) under perioden 1873- 1914, efter en mycket lång period av nästan identiska silvermynt av typen daler.

Skandinavien

Var står opinionen i frågan om skandinaviskt samarbete?

Under våren 2004 genomfördes i Sverige, Norge och Danmark undersökningar om var opinionen stod i frågan om EU och nordiskt samarbete. Resultaten blev följande:

	tätare nordiskt samarbete	EU-medlemskap	vet ej	Institut
Sverige	49 %	45 %	6 %	Temo (april 2004)
Norge	45,7 %	40,2 %	14,1 %	Sentio-Norstatt (april 2004)
Danmark	44 %	47 %	9 %	Gallup (maj 2004)

Slutsats: Det finns enligt undersökningarna en övervikt för nordiskt samarbete i Sverige och Norge men en viss övervikt för EU-medlemskap i Danmark. I Danmark ställdes dock även följande kompletterande fråga:

”Hvad ville du vælge, hvis der mellem et eventuelt nordisk forbund og EU etableres handels- og samarbejdsaftaler, der indebærer, at nordiske statsborgere kan rejse, bo, studere, arbejde og handle på tværs af grænserne?”

Hela 59 % av väljarna (omräknat till endast ja/nej) föredrog ett nordiskt samarbete framför EU. Detta utan att frågan om nordiskt samarbete egentligen har diskuterats under de senare decennierna!

Källa: Politiken (Danmark), april 2004

Skandinavien

Den ekonomiska positionen för de fyra skandinaviska länderna ur ett OECD- perspektiv

	Position BNP per cap 2002	Medlem i EU	Euro valuta	BNP per capita (2003) [USD/cap]
Danmark	7	ja	nej	29.231
Island	10	nej	nej	28.381
Norge	3	nej	nej	35.516
Sverige	15	ja	nej	27.265

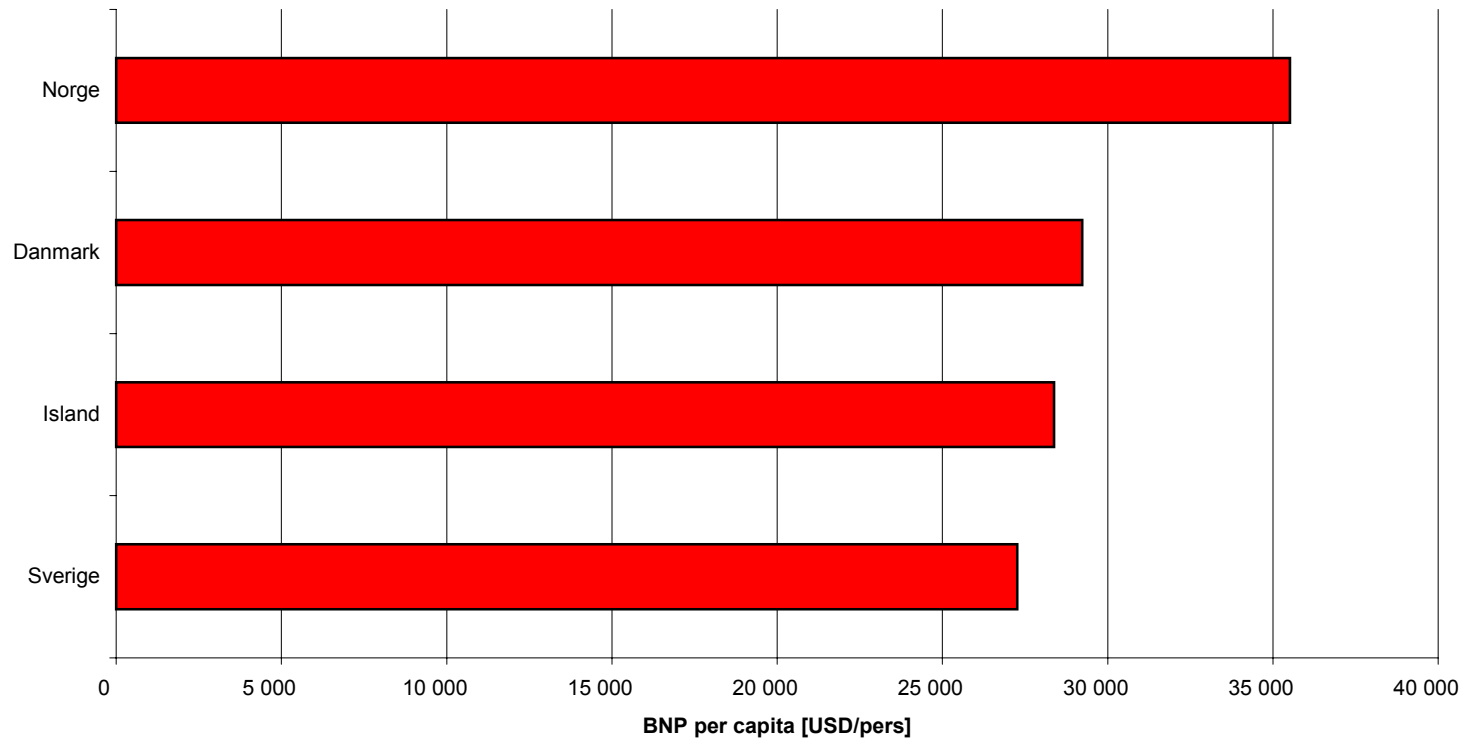
Köpkraftskorrigerad BNP per capita

Källa: Annual accounts of OECD countries, tabell B1 till B12, OECD

Skandinavien

Levnadsstandard (2003)

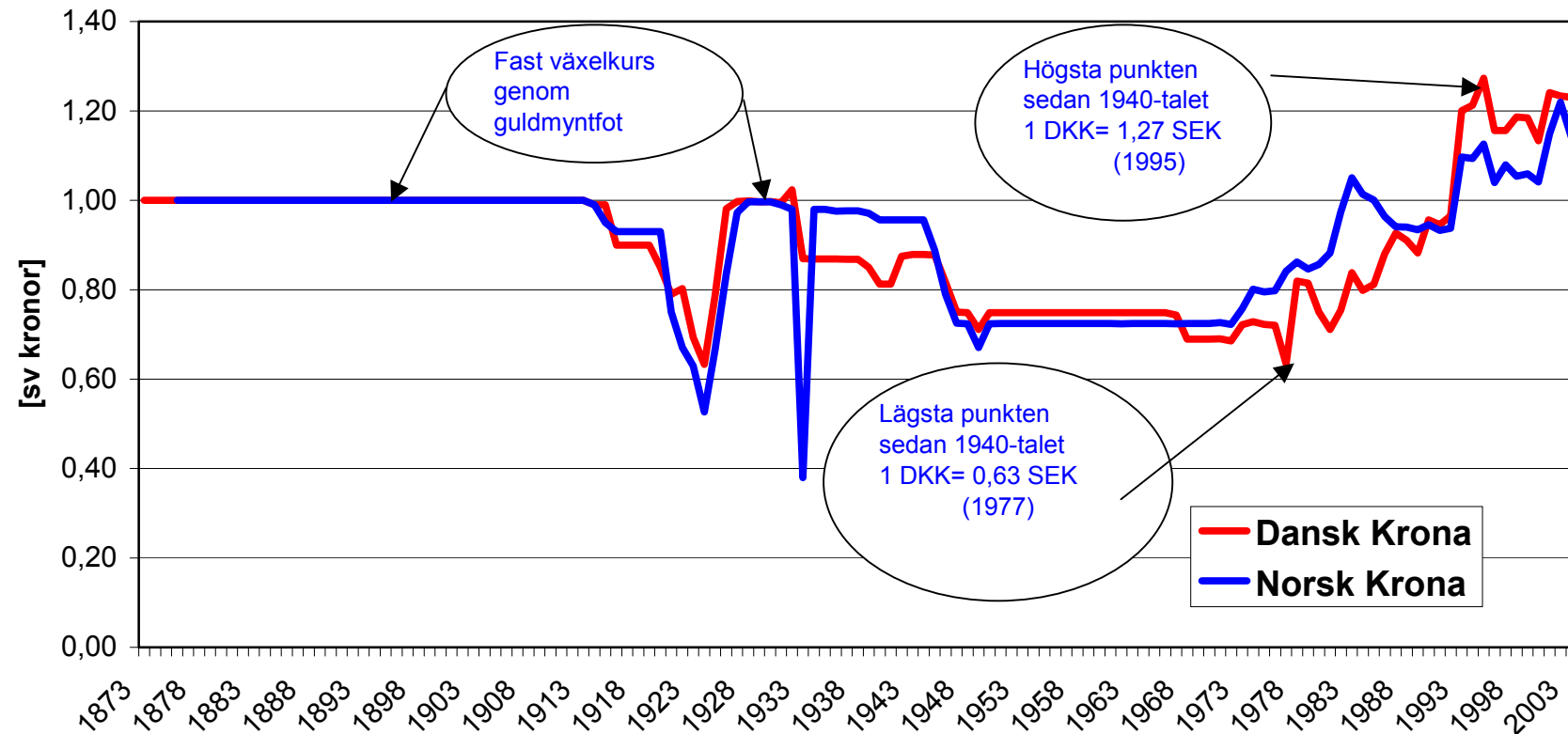
Kommentar: Regionen har en genomsnittlig levnadsstandard kring 30 tusen dollar per person, ungefär som Schweiz.

Källa: Annual accounts of OECD countries, tabell B1 till B12 (OECD)

Skandinavien

Hur den danska, norska och svenska kronan har följt varandra under 130 år -årsgenomsnitt-

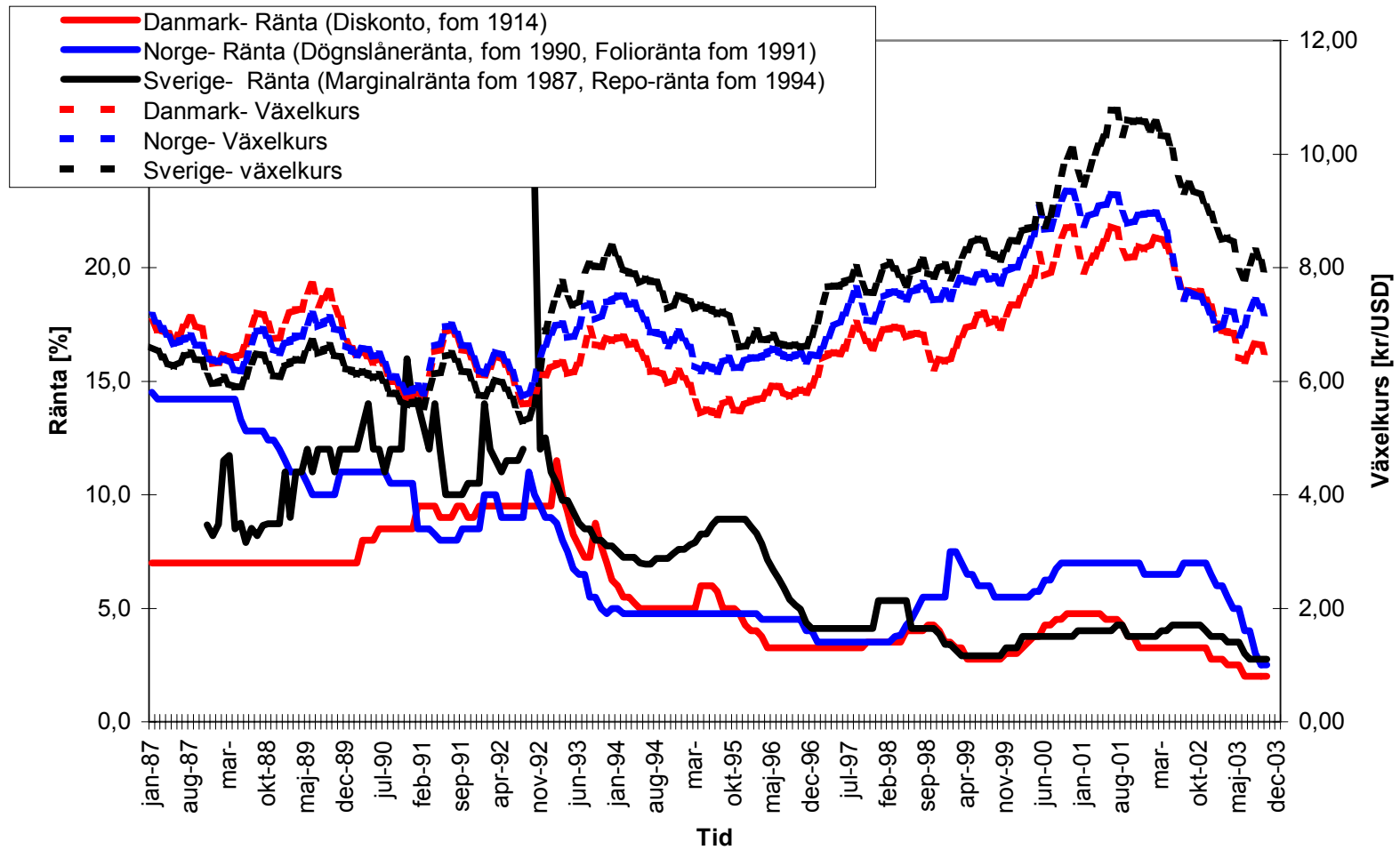

Kommentar: Trots att det har saknats en gemensam penningpolitik i regionen sedan 1914 har de tre valutorna endast pendlat maximalt 37 % mot den svenska kronan sedan 1940-talet, i genomsnitt betydligt lägre (endast 15 %) sedan freden 1945. Källor: * Riksbankens informationsenhet, april 2003 * Statistiska centralbyrån*, Svenska centralbankens årsberättelse (1915- 1921)

Skandinavien

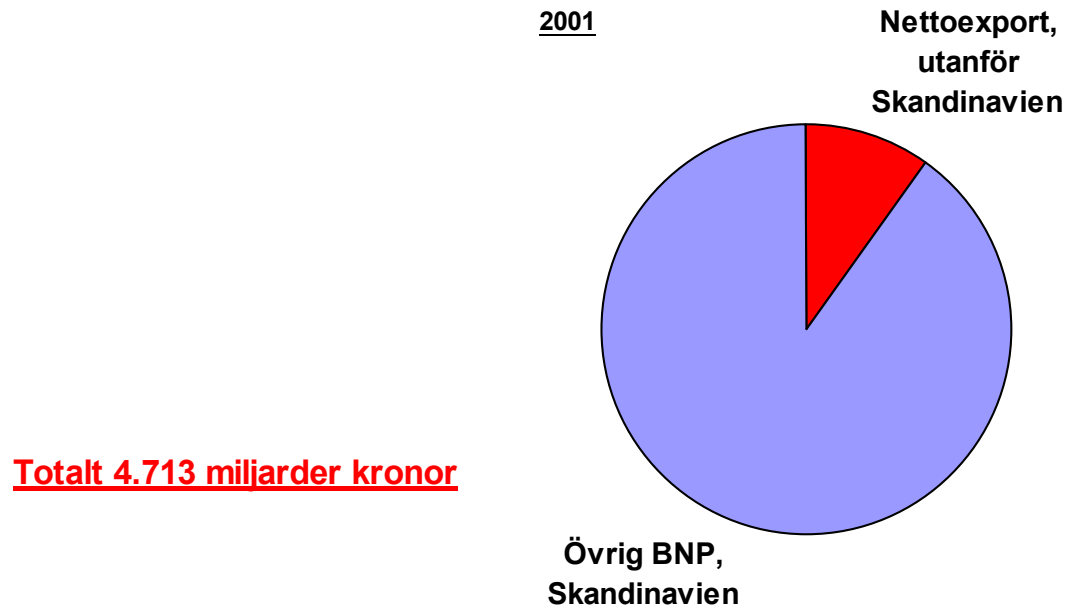
Växelkurser och räntenivåer i Skandinavien under perioden 1987- 2003

Skandinavien

Skandinavien som en ekonomisk zon: Hur stor del av nettoexporten går utanför regionen?

Kommentar: Nettoexporten från regionen utgör cirka 10 % av total BNP. 90 % av BNP utgörs således av ekonomin inom regionen.

Källa: Nordisk statistisk årsbok, tabell 133

Skandinavien

Hotbilden mot Skandinavien

* Yttre hot

- ** låglönepress
- ** utflyttning av arbetsplatser
- ** utflyttning av den politiska makten
- ** utflyttning av den ekonomiska makten
- ** insmuggling av bland annat droger
- ** terrorism
- ** miljöförstöring

* Inre hot

- ** utarmning av vår kultur (inkl språk)
- ** degradering av utbildningsväsendet
- ** en minskande befolkning som jobbar allt mindre
- ** ökande avstånd politiker- väljare

De yttre hoten kan till stora delar hänföras till globaliseringen. Ett närmare skandinaviskt samarbete behövs för att tillsammans finna lösningar på dessa gemensamma problem.

Skandinavien

Snabböversikt geografisk, demografisk och ekonomisk statistik

Totalt

	DK	FO	GL	IS	NO	SE	---
Landskod	DK	FO	GL	IS	NO	SE	---
Yta	430 mil ²	14 mil ²	21.661 mil ²	1.028 mil ²	3.288 mil ² (2)	4.500 mil ²	30.921 mil²
Kustlinje (3)	731 mil	112 mil	4.409 mil	499 mil	2.192 mil	322 mil	8.265 mil
Antal invånare (2002) (3)	5.368'	46'	56'	279'	4.525'	8.876'	19.150'
Befolkningstäthet	12.483 p/mil ²	410 p/mil ²	3 p/mil ²	271 p/mil ²	1.376 p/mil ²	1.972 p/mil ²	619 p/mil²
Konstitution	5 juni 1953	---	---	17 juni 1944	17 maj 1814	1 januari 1975	---
Parlament	Folketinget	Lagtinget	Landstinget	Alltinget	Stortinget	Riksdagen	---
Regeringschef	A F Rasmussen	(A Kallsberg)	(H Enoksen)	D Oddsson	K M Bondevik	G Persson	---
Medlem i EU	ja	nej	nej	nej	nej	ja	---
Euro-valuta	nej	nej	nej	nej	nej	nej	---
Folkomröstningar om EG/EU	6 st	(0 st)	1 st	0 st	2 st	2 st	11 st
Nationaldag	16 april 5 juni	29 juli	21 juni	17 juni	17 maj	6 juni	---
Huvudstad	Köpenhamn	Torshavn	Godthåb	Reykjavik	Oslo	Stockholm	---
Medlemmar i lutheransk kyrka	85 %	--	--	88 %	86 %	86 %	?
Bruttonationalprodukt (2003) (4)	162 mrd \$	(1,0 mrd \$)	(1,1 mrd \$)	8,4 mrd \$	164 mrd \$	231 mrd \$	568 mrd \$
BNP per capita (2003) (4)	29.231 \$/pers	(20.754 \$/pers)	(18.708 \$/pers)	28.381 \$/pers	35.516 \$/pers	27.265 \$/pers	29.741 \$/pers
Valuta	krona	krona	krona	krona	krona	krona	---
Språk	danska	färöiska	eskimåiska	isländska	norska	svenska	(9 st språk)
	tyska (regional)	danska	danska		samiska (regional) finska (regional)	samiska (regional)	
Regional indelning	amt	syslur	landsdel	syslur	fylke	län	---

(2)= exkl Antarktis och Svalbard

(3)= enligt CIA, april 2003

(4)= köpkraftskorrigerad BNP, källa OECD, För FO och GL dock även data från CIA (relativ BNP- beräkning)

Källa: Annual national accounts of OECD countries, Tables B1 to B12, OECD

Skandinavien

Tre möjliga utvecklingsvägar för de skandinaviska länderna

- * Tillbakagång till nationalstater (med risk för isolationism etc)
- * Ett fördjupat engagemang i EU (på sikt omvandling till delstater)
- * Ett fördjupat, mellanstatligt samarbete i Skandinavien ("Det tredje alternativet")

Det tredje alternativet

- * Danmark, Island, Norge och Sverige i ett djupare, mellanstatligt samarbete
 - * Fördjupat samarbete inom utrikes- och säkerhetspolitiken
 - * En gemensam utbildnings- och forskningspolitik i syfte att trygga regionens framtida ekonomi
 - * Kulturellt samarbete
 - * Mer balanserade skandinaviska relationer mellan EU och övriga världen (93 % av världens befolkning bor utanför EU)
-
- * Önskvärt: Återgång till den gemensamma skandinaviska kronvalutan

Skandinavien

